

Катерина Глянєнко,

Кіровоградська льотна академія
Національного авіаційного університету, м. Кам'янське

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Стаття спрямована на обґрунтування застосування педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів філологічних спеціальностей у процесі професійної підготовки. Професійна діяльність майбутнього вчителя філологічних спеціальностей має свої специфічні особливості та передбачає особливі умови формування готовності до виконання функціональних обов'язків. Успіх та ефективність формування комунікативної компетентності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до професійної діяльності залежить від сукупності адекватних принципів, функціональної спрямованості навчання, методів і прийомів, засобів, педагогічних умов, відповідних педагогічних технологій, за допомогою яких буде організовано процес професійної підготовки.

Ключові слова: педагогічні умови, професійна підготовка, майбутні вчителі філологічних спеціальностей, комунікативна компетентність, інноваційні технології, навчальний процес, професійна діяльність.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Україна перебуває на етапі реформування системи вищої освіти в контексті Болонського процесу та активної розбудови власної системи навчання. Для успішного розвитку форми навчання необхідно забезпечити виконання загальних умов, серед яких першочерговими дослідники визначають такі як: формування нормативно-правового поля для освіти; створення відповідної інфраструктури навчальних закладів; підготовка кваліфікованих викладачів для реалізації задач нової форми освіти; розробка навчальних програм і дидактично обґрунтованого навчального ресурсу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення зазначеної проблеми та на які опирається автор. Нові підходи у визначенні мети професійної підготовки характеризують сучасний етап

розвитку педагогіки та лінгводидактики. Цим питанням присвячені дослідження науковців: О. Біляєва, З. Бакум, О. Горошкіної, Т. Донченко, С. Карамана, В. Мельничайко, М. Пентиліук, О. Хорошковської, Г. Шелехової.

Метою статті є з'ясувати дослідження вивчення та обґрунтування застосування педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів філологічних спеціальностей у процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна діяльність майбутнього вчителя філологічних спеціальностей має свої специфічні особливості та передбачає особливі умови формування готовності до виконання функціональних обов'язків. Успіх та ефективність формування комунікативної компетентності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до навчальної діяльності залежить від сукупності адекватних принципів, функціональної спрямованості навчання, методів і прийомів, засобів, педагогічних умов, відповідних педагогічних технологій, за допомогою яких буде організовано процес професійної підготовки.

Обґрунтування педагогічних умов формування професійної мовної компетентності майбутніх учителів філологічних спеціальностей визначено одним з основних завдань нашого дослідження. Тому ми вважаємо доцільним розкрити це питання комплексно і пропонуємо відповідні умови.

Поняття «педагогічні умови» наразі інтенсивно використовується в дисертаційних роботах, присвячених проблемам професійної підготовки майбутніх вчителів філологічних спеціальностей, а тому вважаємо за доцільне проведення методологічного аналізу цього феномену.

Вживання терміна «педагогічні умови» пов'язане з необхідністю вирішення різноманітних суто педагогічних проблем і в узагальненому трактуванні може бути розкрито як сукупність заходів, спрямованих на підвищення ефективності педагогічної діяльності; обставини, що зумовлюють формування і розвиток педагогічних явищ, процесів, систем; чинники, що впливають на процес досягнення мети та є результатом відбору, конструювання

і застосування елементів змісту, форм, засобів, технологій, методів та прийомів навчання і виховання, що сприяють ефективному вирішенню поставлених завдань [1].

Бабанський Ю. підкреслював, що педагогічні умови не є причинами педагогічних явищ, вони лише здатні посилювати чи послаблювати дію причини. Вчений вважав їх обставинами або факторами, від яких залежить перебіг певного педагогічного явища, функціонування педагогічної системи, а М. Дуранов називає їх обставинами, що зумовлюють реалізацію факторів. Підкреслюється також необхідність урахування у з'ясуванні змісту і сутності даного феномену єдності суб'єктивного й об'єктивного, внутрішнього і зовнішнього, сутності та явища, а також їх обов'язкова усвідомленість [2].

Спираючись на дослідження науковців, можна визначити педагогічну умову як зовнішні і внутрішні обставини, фактори, сукупність заходів, чинники, що сприяють успішному перебігу певного явища; реалізація яких має на меті забезпечення успішного організаційно-педагогічного, психолого-педагогічного, дидактичного супроводу формування і розвитку досліджуваного феномена.

У дослідженні зацентровано увагу на ті наукові праці, у яких створюються умови для реалізації моделі педагогічні технології формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів філологічних спеціальностей у процесі професійної підготовки. Одночасно з цим вибір ґрунтувався на таких критеріях: досягнення кінцевої мети навчально-виховного процесу та запланованих результатів; системний підхід; можливість практичного застосування; відповідність індивідуальним особливостям студентів; використання сучасних досягнень різних галузей науки.

Зважаючи на завдання дослідження, під педагогічними умовами розуміємо обставини, що детермінують успішність розвитку методологічних засад формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів філологічних спеціальностей. Визначаючи педагогічну умову, за основу взято те, що сучасні тенденції розвитку вищої освіти, потреба у викладачах, які здатні

до активного, свідомого самовизначення в соціокультурному просторі, актуалізує необхідність організації навчального процесу, орієнтованого на високий рівень самостійності майбутніх викладачів на всіх його етапах. Впровадження програми професійної мовної підготовки майбутніх вчителів філологічних спеціальностей надає можливість сконцентрувати увагу науково-педагогічного складу вищих навчальних закладів на найважливіших аспектах проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів філологічних спеціальностей. [3].

У контексті вдосконалення освітньої системи та підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей виявлено та обґрунтовано педагогічні умови формування комунікативної компетентності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки:

створення у ВНЗ мовного комунікативного середовища для майбутніх учителів філологічних спеціальностей на основі застосування інноваційних технологій навчання;

використання проблемного, особистісно орієнтованого підходів у навчальному процесі;

моделювання комунікативних ситуацій майбутньої професійної діяльності;

формування в майбутніх учителів філологічних спеціальностей позитивної мотивації до навчання та професійної діяльності.

Отже, комунікативна компетентність майбутніх вчителів філологічних спеціальностей буде сформована під час застосування пропонованих педагогічних умов у процесі професійної підготовки, завдяки застосуванню педагогічних технологій.

Для формування професійної комунікативної компетентності майбутніх вчителів філологічних спеціальностей необхідна відповідна організація навчального процесу, створення сприятливих педагогічних умов, відбір та систематизація змісту навчального матеріалу шляхом логічного

структурування. Ефективність цього процесу залежатиме від конкретної реалізації таких вимог:

1. Узгодженість матеріалу з програмою предмету та його відповідність щодо професійної підготовки та оперування ним студентами.

2. Відбір професійно-орієнтованого лексичного матеріалу з урахуванням тематики та актуальності, відповідного рівня складності (від простого до складного).

3. Належна забезпеченість відібраного матеріалу навчально-методичними рекомендаціями та літературою.

4. Систематизація лексичного матеріалу у вигляді фреймових структур, відповідна наочність.

5. Підбір, систематизація мовних та мовленнєвих вправ на основі професійно-орієнтованого матеріалу.

6. Створення професійно-орієнтованих проблемних ситуацій.

Цілеспрямований відбір і систематизація змісту навчального матеріалу є необхідною вимогою у процесі формування комунікативної компетентності, що спрямована на формування комунікативної компетентності, можливе при імітуванні або моделюванні відповідного мовного середовища, а також імовірністю організації реальної ситуації спілкування, але при обов'язковому врахуванні індивідуальних особливостей студентів у процесі їхньої мовної підготовки [4].

Пропонуючи умову моделювання комунікативних ситуацій майбутньої професійної діяльності, наведемо основні вимоги щодо її реалізації:

1. Відповідність мовного та мовленнєвого рівня підготовки студентів до складності лексико-тематичної наповненості ситуації.

2. Узгодженість моделювання комунікативної ситуації з програмним матеріалом та забезпечення відповідною науковою літературою студентів.

3. Професійно-орієнтований напрям спланованої мовної ситуації.

4. Психологічна підготовленість, зацікавленість та мотивація студентів до участі у пропонованій ситуації.

5. Розподіл завдань та ролей між студентами.

6. Алгоритм роботи для конкретної ситуації.

7. Попереднє відпрацювання окремих монологічних і діалогічних одиниць всіма учасниками.

8. Контроль та корекція помилок у процесі відтворення мовної ситуації викладачем.

Таким чином, дотримання цих вимог щодо зазначеної умови сприяє забезпеченню принципів формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів філологічних спеціальностей: інтерактивності, інтеграції, контекстуалізації, семантизації, міждисциплінарності.

Пропонуємо такі форми роботи: підготовка навчально-методичних рекомендацій щодо формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів філологічних спеціальностей; проведення методичних семінарів з метою актуалізації проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів філологічних спеціальностей у процесі професійної підготовки; проведення секційних засідань з проблеми технології формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів філологічних спеціальностей в межах науково-практичних конференцій; проведення професійних мовних тренінгів, ділових ігор.

Важливу роль щодо забезпечення ефективного впровадження запропонованих педагогічних умов відіграють інформаційні ресурси та інформаційні технології. Для отримання необхідної інформації викладачі можуть звертатися до багатьох засобів (інформаційна мережа «Інтернет», телебачення, періодична преса). У формуванні комунікативної компетентності майбутніх вчителів філологічних спеціальностей важливе значення має використання саме інформаційного ресурсу, зокрема наукової інформації. Наукова інформація містить конкретні дані, які були отримані під час пошуку, узагальнення, дослідно-експериментальної діяльності. Вона має конкретний професійний зміст, розкриває певні закономірності, що характеризують специфіку комунікативної компетентності.

Ця взаємозалежність є необхідним фундаментом для повноцінної організації навчального процесу для формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів філологічних спеціальностей. Однією з умов організації навчального процесу для формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів філологічних спеціальностей пропонуємо застосування особистісно орієнтованого та проблемного підходів у навчальному процесі. Проблемне навчання надає позитивний вплив на засвоєння всіх компонентів змісту освіти (знання, навички і вміння, досвід творчої діяльності, ціннісні орієнтації). Елементи проблемного навчання мотивують студентів на самостійний пошук інформації та активізацію мислення, отже дозволяють зробити процес отримання знань особистісно орієнтованим. Це дає можливість навчити студентів самостійно бачити проблему, сформулювати її та знайти шляхи розв'язання. Проблемне навчання орієнтоване на формування й розвиток, здатність до творчого пошуку [5]. Процес проблемного навчання прогнозує всебічний розвиток студентів, є стимулом до самоосвіти, навчання протягом життя, сприяє новоутворенням в психіці майбутніх фахівців, які виходять за межі того, що викладалося, і які виникають в нього внаслідок самостійної переробки зовнішніх впливів, а також формують і розвивають творчу пізнавальну діяльність студентів, сприяють правильному з'ясуванню світоглядних проблем.

Педагогічна наука в розумових операціях при розв'язанні проблемної ситуації вбачає такі етапи [6]:

1. Виникнення проблемної ситуації.
2. Усвідомлення сутності труднощів і постановки проблеми.
3. Розв'язання проблеми шляхом здогаду чи висування припущень і обґрунтування гіпотези.
4. Доказ гіпотези.
5. Перевірка правильності рішення.

Висновки. Формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів філологічних спеціальностей відбувається завдяки застосуванню

зазначених педагогічних умов, використанню проблемного, особистісно орієнтованого підходів у навчальному процесі, моделюванню комунікативних ситуацій майбутньої професійної діяльності, формуванню професійно-значущої мотивації навчання.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Перспективи подальших досліджень передбачають вивчення зарубіжного досвіду професійної підготовки вчителів у системі дипломної педагогічної освіти.

Список використаної літератури

1. Основы безбумажной информатики. – М. : Наука, 1982. – 552 с.
2. Беспалько, В. П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения / В. П. Беспалько. – М. : Высш. школа, 1995. – 208 с.
3. Вачевський, М. В. Маркетинг. Формування професійної компетенції / Мирон Васильович Вачевський. – К. : Професіонал, 2005. – 510 с.
4. Пономарьов, О. С. Модель професійної діяльності фахівця / О. С. Пономарьов. – НТУ, ХПІ, 2006. – 33 с.
5. Бодалёв, А. А. Предмет акмеологии: о связи развития индивидуальности человека и его акме / А. А. Бодалёв // Основы общей и прикладной акмеологии. – М., 1994. – 124 с.
6. Долинська, Л. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів: [навч.-метод. посіб.] / Ліга соц. працівників м. Києва. Соц. служба для молоді м. Києва / Л. В. Долинська, В. П. Черевко. – К., 2001. – 95 с.

Рецензент – доктор педагогічних наук Анімісов М. В.

Стаття надійшла до редакції 2.09.2016

Глянєнко К. А. Педагогические условия формирования коммуникативной компетентности будущих учителей филологических специальностей в процессе профессиональной подготовки

Статья направлена на обоснование применения педагогических условий формирования коммуникативной компетентности будущих учителей филологических специальностей в процессе профессиональной подготовки.

Профессиональная деятельность будущего учителя филологических специальностей имеет свои специфические особенности и предусматривает особые условия формирования готовности к выполнению функциональных обязанностей. Успех и эффективность формирования коммуникативной компетентности будущих учителей филологических специальностей к

профессиональной деятельности зависит от совокупности адекватных принципов, функциональной направленности обучения, методов и приемов, педагогических условий, соответствующих педагогических технологий, с помощью которых будет организован процесс профессиональной подготовки.

Ключевые слова: педагогические условия, профессиональная подготовка, будущие учителя филологических специальностей, коммуникативная компетентность, инновационные технологии, учебный процесс, профессиональная деятельность.

Hlyanenko K. A. Pedagogical conditions of formation of communicative competence of future teachers of philology during the vocational training

The article is aimed at reasoning of the usage of pedagogical conditions of formation of communicative competence of future teachers of philology in the vocational training.

The pedagogical conditions of formation of communicative competence of future teachers during vocational training were found and grounded in the context of improving of the education system and the quality of vocational training of future teachers of philology.

Professional activity of the future teacher of philology has its own specific features and assumes the special conditions of formation of readiness to perform duties. The success and effectiveness of communicative competence of future teachers of philology in the profession depends on a combination of appropriate principles, functional orientation of training, methods and techniques, tools, pedagogical conditions, appropriate pedagogical techniques by which the process of vocational training will be organized.

The study found that the usage of the term "teaching conditions" is related to the necessity of solving various purely educational problems and in generalized interpretation it can be opened as a set of measures aimed at improving of the efficiency of educational activities; the circumstances that contribute to the formation and development of pedagogical phenomena, processes and systems; factors affecting the process of achieving the goal and it is a result of the selection, design and application of elements of content, forms, tools, technologies, methods and techniques of training and education that promote efficient task solutions.

An analysis of the main approaches showed that the success of methodological principles of communicative competence of future teachers of philology is meant as pedagogical conditions. Defining the pedagogical condition, the basis is that current trends in development of higher education, the need for teachers who are capable of active, self-conscious in social and cultural space, update the necessity of organization of the educational process aimed at the high level of independence of future teachers at all stages.

The article focuses on the fact that the formation of the communicative competence of future teachers of philology is practicable through the usage of these teaching conditions, the usage of problem, person centered approaches in the

learning process, modeling of communicative situations of the future professional activity, formation of professionally significant motivation of training.

Keywords: *pedagogical conditions, vocational training, future teachers of philology, communicative competence, innovative technologies, educational process, professional activity.*